

VYUŽITÍ PROCESNÍ ANALÝZY PRO HODNOCENÍ PŘEDPOKLADŮ ROZVOJE REGIONU

THE EXPLOITATION OF THE PROCESS ANALYSIS FOR THE EVALUATION OF CONDITIONS FOR REGIONAL DEVELOPMENT

Magdalena Hrabánková

Anotace:

V rámci souboru diagnostických metod použitelných pro hodnocení úrovně regionů se může významně uplatnit procesní analýza. Probíhající ekonomické, sociální a environmentální procesy mohou výrazně působit na rozvoj nebo útlum sledovaného regionu. Každý z těchto procesů má svoji váhu, která zároveň motivuje opatření, jejichž prostřednictvím lze ovlivnit intenzitu těchto procesů, podpořit jejich rozvojový účinek nebo potlačit negativní vlivy.

Klíčová slova:

procesní analýza * exaktní přístup * objektivní hodnocení regionů * regionální rozvoj

Abstract:

It is possible to apply the process analysis within the set of the diagnostic methods applicable to the evaluation of the level of regions. The running economic, social and environmental processes are able to affect the development or inhibition of the observed region markedly. Each of these processes has its own stress that motivates measures together. It is to affect the intensity of these processes through those measures, to support their development effect or suppress negative impacts.

Key words:

process analysis * exact access * objective evaluation of regions * regional development

ÚVOD

V rozvoji venkovských regionů hraje uskutečňování strukturálních procesů zvláště významnou roli. Strukturální procesy, které provázejí realizaci strukturální a regionální politiky, jsou orientovány na snižování nerovnoměrnosti mezi regiony a posilování jejich hospodářské a sociální soudržnosti a na snižování sociálního napětí. Jejich prostřednictvím by měl být zformován rámec pro trvalý rozvoj venkovských oblastí a zajištěna integrace zemědělství se širším ekonomickým a sociálním prostředím venkovských oblastí. Vize, jež tyto procesy provází, je spojena s uskutečňováním modelu evropského zemědělství, který je postaven na integrovaném rozvoji venkova prostřednictvím multifunkčního a konkurenceschopného zemědělství. Strukturální procesy, které probíhají ve venkovském prostoru a jsou spojeny se zemědělstvím, jsou ovlivňovány přírodními podmínkami, od kterých se odvíjí uplatnění rozdílných podílů mimoprodukčních a produkčních funkcí ve vazbě na míru intenzity výroby v různých výrobních oblastech. Z hlediska zajištění rovnoměrného rozvoje regionů a vytvoření příznivých sociálních podmínek jejich obyvatel jsou přijatelné především strukturální procesy, které nesníží životní úroveň na venkově.

CÍL

V souvislosti s multifunkčním charakterem zemědělství je nezbytné podpořit strukturální procesy spojené se zajištěním trvale udržitelného rozvoje venkova a zemědělství v oblastech LFA (Less Favoured Areas), tj. v oblastech méně příznivých pro zemědělství a v oblastech s ekologickými omezeními. V zásadě půjde o hodnocení regionů s cílem vymezit procesy, které nejvýrazněji podpoří další rozvoj těchto regionů.

METODY

Procesní analýzu ve vazbě na uvedené problémy je možné chápat jako identifikování, monitorování a hodnocení procesů, které svojí vahou ovlivňují rozvoj regionu. Účelem takovéto analýzy je stanovit strategii rozvoje regionu podporující vizi, která odpovídá přírodním a sociálně ekonomickým podmínkám sledovaného regionu. Použití procesní analýzy je cestou k exaktnímu přístupu a k objektivnímu hodnocení regionálního rozvoje. Analyzovat a formalizovat strukturální procesy bude znamenat přesnější určení priorit nezbytných v rozvoji regionu a umožní pokrýt a kvantifikovat opatření pro očekávaný rozvoj. Identifikování procesů pro rozvoj regionů znamená poznat, utřídit a vybrat procesy, které je možné měřit, u kterých je možné zajistit a alokovat potřebné zdroje a které je možné ovlivňovat a realizovat. Z tohoto důvodu by výsledkem poznání těchto procesů mělo být zajištění potřebných zdrojů a možnost jejich ovlivňování vzhledem k době, po kterou proces působí.

VÝSLEDKY

Součástí hodnocení významu a přínosů strukturálních procesů je monitorovací proces, zejména výběr monitorovacích indikátorů, jejichž prostřednictvím bude možné sledovat plnění cílů jednotlivých opatření přijatých v rámci strategie rozvoje regionu.

Zatímco monitoring bude zaměřen na průběh činností a bude se týkat postupné spotřeby vstupů, rezerv a dosažených výstupů, hodnocení (evaluace) bude provedeno po skončení podporovaných opatření a bude se týkat vyhodnocení dosažených výsledků a účinků, resp. dopadů. Při hodnocení půjde o posouzení vazeb výsledků na cíle, zda dosažené výsledky odpovídají potřebám, zda náklady byly efektivně čerpány a jsou v přijatelné výši k dosaženým účinkům, jaká bude doba trvání účinků, dlouhodobost dopadů apod.

Z množiny procesů, které v rámci regionu působí, je důležité se zaměřit zejména na:

* **procesy výrobní (produkční)**, které závisí na přírodních a výrobních zdrojích. V této souvislosti půjde o to určit strategicky nejvýznamnější procesy pro region, i když jejich výkonnost je vzhledem k očekávanému vývoji nedostatečná, jejich technologické a kvalitativní zlepšení může ovlivnit další rozvoj regionu. Půjde mj. o určení jaká může být úroveň těchto procesů i s ohledem na spolupráci v rámci EU. V zemědělství to v současné době není jen výroba potravinářských komodit, ale i produkce pro nepotravinářské účely, například biomasy jako zdroje energie aj.;

* **procesy nevýrobní (mimoprodukční)**, které nemají takový vliv na výkonnost regionu, ale mohou přesto zajišťovat pro regiony významné přínosy. Zcela jednoznačné jsou přínosy spojené s mimoprodukční funkcí zemědělství, především procesy krajinnotvorné a agroenvironmentální, procesy spojené s realizací venkovské turistiky. Především jde o cestovní ruch jako významný zdroj prostředků, jehož prostřednictvím se zhodnotí dědičný a kulturní odkaz regionů;

* **procesy ekologické**, založené na ochraně životního prostředí. V regionech se uskutečňují zvláštním režimem platným pro NP, CHOPAV apod., a to v závislosti na jejich celkové výměře a míře "vzácnosti" fauny a flory daného území. Patří sem i procesy spojené se zachováním genových rezerv apod. Strukturální procesy spojené s ochranou životního prostředí a v zemědělství s uskutečňováním agroenvironmentálních opatření mají mimořádný

význam. Cílem podpor priorit a opatření orientovaných na stabilizaci a zlepšení životního prostředí, a to až do výše 80% a více nákladů je nejen úhrada ušlého příjmu zemědělců a zvýšených nákladů, ale zejména stimulace k užívání šetrných zemědělských praktik.

Ohodnocení agroenvironmentálních opatření a služeb zemědělců týkajících se ochrany životního prostředí představují ocenění těch služeb zemědělců pro společnost, které byly dosud vnímány veřejností jako určitá samozřejmost. Ve světle podpor EU a spolufinancování z národních zdrojů by se měly stát součástí trhu opatření, resp. služeb a jejich hodnota by se měla řídit společenskou poptávkou.

* **procesy sociální a demografické**, kopírující systém sociálních vztahů v regionu, vyjadřující sídelní funkci regionu, možnost minimalizovat procesy vylidňování a vysídlování (imigrační saldo). S uskutečňováním těchto procesů souvisejí opatření týkající se rozvoje lidských zdrojů. Do této skupiny patří například podpora mladých farmářů zahajujících činnost v zemědělském podniku-farmě, podpora předčasného odchodu do důchodu pro ty farmáře, kteří tak řeší generační problém udržení hospodářství. Sem lze zařadit i procesy spojené se zajištěním příjmové a koupěschopné úrovně obyvatel, podíl obyvatel v jednotlivých odvětvích, s důrazem na podíl zaměstnaných v zemědělství z ekonomicky aktivních.

DISKUSE

Je zřejmé, že ovlivnitelnost jednotlivých procesů bude rozdílná a u některých bude minimální prostor pro změny a doporučení (například u surovin - nových zdrojů). V této souvislosti je nezbytné stanovit priority nejen podle významnosti procesů, ale i podle jejich ovlivnitelnosti, resp. přístupnosti ke změnám.

Lze předpokládat, že vysokou prioritu budou mít procesy významné a ovlivnitelné. Ovlivnitelnost lze posuzovat z hlediska možných řídicích procesů, z využití marketingových informačních zdrojů a tržních podmínek. U sledovaného procesu by měl být stanoven:

- * jeho věcný charakter,
- * váha, která představuje význam procesu pro další rozvoj,
- * míra jeho ovlivnitelnosti, resp. připravenosti ke změnám.

Cílem takto pojaté procesní analýzy je přispět k poznání:

- * jaké procesy ovlivní další rozvoj regionu,
- * s jakými prioritami, resp. v jakém pořadí bude možné přistoupit k řízení změn vybraných procesů v souladu se strategií regionu,
- * s jakými riziky bude spojena implementace přijatých opatření.

Uvedený přístup by měl umožnit vedení regionu, zdali a s jakými prostředky bude iniciovat realizaci opatření, která z procesní analýzy vyplynou.

ZÁVĚR

Závěrem je důležité zdůraznit, že k rozhodování o dalším vývoji regionu je však nezbytné mít k dispozici dostatečný odborný fundament z oboru informačních systémů, managementu, marketingu a veřejných financí, který je předpokladem správnosti řízení sledovaných procesů.

Uvedený přístup k poznání a řízení regionálního rozvoje je jako metoda procesní analýzy rozvíjen v rámci úkolu NAZV č. QF 4121 a v podmínkách horských a podhorských regionů je ověřován v souladu s cíli výzkumného záměru MSM6007665806, který řeší Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity.

LITERATURA

1. Boháčková, I. – Hrabánková, M.: „Development potential in regions and its monitoring.“ ZE-Agric. Econ.-Czech, 50, 2004 (6), s. 261-265.
2. Hrabánková, M.: „The monitoring as an instrument for the evaluation of the projects realization and for the prediction of the country development.“ In: Sborník prací z mezinárodní vědecké konference „Agrární perspektivy XIII.“ Praha, 22.-23. září 2004, s. 118-120.
3. Hrabánková, M.: „Přizpůsobení českého zemědělství trendům Evropské unie.“ EUROMAGAZINm roč. 5, č. 3, březen 2004, s. 8-9, ISSN 1213-7774.
4. Hrabánková, M.: "Monitoring". 1. vyd., Praha 2000, ISBN 80-7105-210-8.

Kontaktní adresa autora:

Prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.

Zemědělská fakulta - Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Studentská 13

370 05 České Budějovice

telefon: 387 772 428

e-mail: hrabanko@zf.jcu.cz